

Risk Değerlendirmesi Ne Kadar Önemli? “İşveren Bakış Açısı”

How Much Important is the Risk Assessment? “Employer’s Point of View”

Elif ÇELENK KAYA¹, Necla İrem ÖLMEZOĞLU İRİ², Zeynep BAŞKAN TAKAOĞLU³

ÖZ

30/06/2012 tarihli 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na göre işverenlerin yerine getirmesi gereken önemli bir yükümlülük de ‘Risk Değerlendirmesi’ yapmak veya yaptırmaktır. Risk değerlendirmesi yapması/yaptırmasının yanı sıra bu değerlendirmenin sonucuna göre alınması gereken tedbirler ile kullanılması gereken kişisel koruyucu donanımları sağlamak işverenin sorumluluğundadır. Bu konudaki sorumluluğu düşünüldüğünde işverenlerin, risk değerlendirme ekibinin kimlerden oluştuğu, termin tarihi, risk değerlendirmesinin yapılmaması durumundaki cezai yaptırımlar, yenilenme süresi gibi risk değerlendirmesine yönelik genel bilgilere hakim olması aynı zamanda yapılan risk analizini detaylı olarak incelemeleri ve alınacak tedbirler konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Gerekli tedbirlerin alınarak risklerin ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi amacıyla hazırlanan risk değerlendirmelerine işveren tarafından gerekli önemin verilmemesi durumunda yapılan analizlerin kâğıt üzerinde kalacağı ve asıl hedefine ulaşamayacağı açıktır. Bu bağlamda çalışmada Gümüşhane ili kapsamındaki az tehlikeli, tehlikeli ve çok tehlikeli işyerleri için risk değerlendirmelerinin yapıp yapılmadığının, işverenlerin kendi işyerleri için hazırlanan risk analizlerini ne ölçüde incelediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği, İşveren, Risk Değerlendirmesi.

ABSTRACT

According to the Law on Occupational Health and Safety No. 6331 dated 30/06/2012, one of the important obligations of an employer is to make / have a 'Risk Assessment'. Besides the risk assessment, it is the employer's obligation to provide the occupational health and safety precautions that should be taken according to the risk assessment result, as well as the protective equipment to be used. Given the responsibility in this regard, employers should be familiar with the general information on risk assessment, such as the risk assessment team, periodic renewal period of the risk assessment according to hazard class, deadline, criminal sanctions if the risk assessment does not performed; they should examine the risk assessment prepared by the experts in detail; and they should have knowledge about the precautions that should be taken. If the employers do not place the necessary importance on the risk assessments prepared in order to eliminate or minimize the risks by taking the required precautions, the analysis will be on paper and not reach its real target. In this study, it was aimed to determine whether or not a risk assessments for less dangerous, dangerous and very dangerous workplaces in Gümüşhane was made, risk assessment knowledge of the employers and to what extent they examined the risk analyses prepared for their workplaces.

Keywords: Risk Assessment, Employer, Occupational Health and Safety.

¹Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, elifcelenk1629@hotmail.com, ORCID:0000-0002-7811-7669

²Arş. Gör. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, neclairem@hotmail.com, ORCID:0000-0003-2997-3343

³Dr. Öğr. Üyesi Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, zeynepbaskantakaoglu@hotmail.com, ORCID:0000-0003-1706-7933

GİRİŞ

2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu bu alanda çıkarılmış müstakil bir kanun olması ve çalışma yaşamında sağlıklı, güvenli iş ortamlarının oluşturulması bakımından atılmış son derece önemli bir adımdır. Kanun, birçok yeniliği beraberinde getirirken tarafların sorumluluğu da artırmıştır. Getirilen yükümlülüklerin en başında ise, risk değerlendirmesi çalışmaları gelmektedir. Risk değerlendirmesi çalışanların çalışma ortamlarında içeriden veya dışarıdan gelebilecek tüm risk ve tehlikelerin önceden tespit edilmesi, ortaya çıkabilecek zararların önlenmesi çalışmalarıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde risk değerlendirmesi yapılmayan işyerlerinde iş kazaları ve meslek hastalıklarının artacağı muhtemeldir. Hukuksal açıdan bakıldığında da bu değerlendirmenin yapılmaması işyerinde faaliyetin durdurulması ya da işyerinin tamamen kapatılması ile sonuçlanabilecektir.³ Risk analizlerinin yapılması önemli olduğu kadar bu analizlerin dikkate alınarak tespit edilen eksikliklerin giderilmesi de bir o kadar önemlidir.

Bu çalışmada risk değerlendirmesinin iş kazaları ve meslek hastalıklarını önleme noktasındaki önemi düşünüldüğünde Gümüşhane ilinde faaliyet gösteren az tehlikeli, tehlikeli ve çok tehlikeli işyerlerinde risk analizlerinin yapıp yapılmadığı, işverenlerin risk değerlendirme bilgilerinin tespiti ve kendi işyerleri için hazırlanan risk değerlendirmelerini ne ölçüde incelediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Risk Değerlendirmesine İlişkin Temel Kavramlar

2012 yılında çıkan 6331 sayılı kanun ve bu kanun dayanak gösterilerek hazırlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nde (İSGRD) tehlike, risk ve risk değerlendirme kavramları tanımlanmıştır. Buna göre tehlike, işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek, çalışanı veya işyerini etkileyebilecek zarar veya hasar verme potansiyelini risk ise tehlikeden kaynaklanacak kayıp, yaralanma ya da başka zararlı sonuç meydana gelme ihtimalini ifade etmektedir.¹

Bu tanımlardan yola çıkarak tehlike ve risk kavramlarını somutlaştırdığımızda gürültü tehlike olarak kabul edildiğinde, sürekli olarak yüksek sese maruz kalan çalışanların yaşayabileceği çok muhtemel olan kalıcı ya da geçici işitme kayıpları da risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda ortaya çıkması muhtemel bu riskler karşısında akla iki soru gelmektedir. Bu riskler kabul edilebilir mi eğer kabul edilemez ise de bu riskler için hangi tedbirler alınmalıdır? Bu iki sorunun yanıtı ise yapılan risk analizlerinde yanıt bulacaktır.

Risk değerlendirmesi; işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmalar” olarak tanımlanmıştır.¹

Avrupa Komisyonunun yayımladığı rehberde ise, “İşyerindeki bir tehlikenin ortaya çıkması durumundan doğan, çalışanların sağlık ve güvenlikleri açısından risklerin değerlendirilmesi işlemidir” şeklinde tanımlanmıştır.²

Her iki tanımdan da anlaşıldığı üzere risk değerlendirmesi, işyerlerinde var olan ya da var olması mümkün olan risklerin belirlenmesi ve belirlenen risklerin önem derecelerinin tespit edilerek etkili bir önleme planının hazırlanmasını amaçlayan çalışmalar bütünüdür.

Risk Değerlendirmesinin Hukuki Dayanağı

Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları sanılan aksine yeni bir konu olmayıp oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. Çalışanların korunması ve bir zarara uğraması durumunda bu zararların tanzimi konuları Loncalar (Orta Sandığı-Teavün Sandığı) ile başlamış, 1865 Dilaver Paşa ve 1869 Maadin Nizannamesi ile devam etmiş, 1870 ve 1890’larda farklı yardımlaşma cemiyetlerinin kurulmasıyla şekillenmiş uygulamalardır.

Tanzimat dönemiyle başlamış olan bu süreç Cumhuriyet döneminde 1921’de 151 sayılı, 1924’de Hafta Tatili, 1926’da Borçlar, 1930’da

Belediyeler, 1930'da Umumi Hıfzıssıhha ve 1936'da 3008 sayılı, 1971'de 1475 sayılı, 2003'te 4857 sayılı İş Kanunları ile yeni bir boyut kazanmıştır.

Yukarıda bahsi geçen çok sayıda kanun ve düzenleme iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının ülkemiz açısından köklü bir geçmişe sahip olduğunu gösterirken risk değerlendirme çalışmalarının da aynı doğrultuda ilerlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Fakat risk değerlendirmesi ilk olarak 4857 sayılı iş kanunu 78. Maddesi dayanak gösterilerek çıkartılan 25311 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği'nde; işveren "işyerinde risklerden etkilenecek gruplar için risk değerlendirmesi yapmakla yükümlüdür" şeklinde yer almıştır. Bu yönetmelik her ne kadar Danıştay tarafından 2007'de iptal edildiyse de bugünkü 6331 sayılı İş sağlığı ve güvenliği kanununun hazırlanmasına katkısı bakımından önemlidir.

2012 yılında 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanun'u ilk defa müstakil bir hal alarak risk değerlendirme konusu daha detaylı ele alınma imkânına sahip olunmuştur. Kanuna ek olarak hazırlanan risk değerlendirme yönetmeliği ile de günümüzde yürürlükte olan şeklini almıştır.

İlgili yönetmelik 19 madde dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde: amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar yer almaktadır. İkinci bölümde İşveren Yükümlülüğü ve Risk Değerlendirmesi Ekibi, üçüncü bölümde risk değerlendirmesinin aşamaları ve son olarak

dördüncü bölümde çeşitli ve son hükümler yer almaktadır.

İşverence Risk Değerlendirmesinin Yapılması/Yaptırılması

Bir önceki bölümde bahsedilen ilgili kanun ve yönetmeliğe göre işveren; çalışma ortamının ve çalışanların sağlık ve güvenliğini sağlama, sürdürme ve geliştirme amacı ile iş sağlığı ve güvenliği yönünden risk değerlendirmesi yapar veya yaptırır hükmü yer almaktadır. Ayrıca; bir işyerinde işverenin risk değerlendirmesini yapması o işverenin iş sağlığı ve güvenliğine dair tüm sorumluluklarını yerine getirdiği anlamına gelmemektedir. Asıl sorumluluğu yapılan risk değerlendirmesi neticesinde bulunan risklerin ortadan kaldırmasındadır. Bu risklerin ortadan kaldırılması için önlem alınmasını geciktirmemesi gerekmektedir.

İşyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına yönelik işverenlerin genel tutumları göz önünde bulundurulduğunda bir yanlış algıyı belirtmek gerekir. Bu yanlış algıyı açıklayacak olursak; 6331 sayılı kanunun 6. Ve 7. maddelerinin 1.7.2020 tarihinde yürürlüğe girmesi yönünde bir erteleme söz konusudur. Fakat bu erteleme yukarıda bahsedilen 5. maddeyi kapsamamaktadır. Bu durumda istisnai durumlar hariç iş sağlığı ve güvenliği kapsamına giren tüm işyerlerinde risk değerlendirilmesi yapılması veya yaptırılması zorunluluğu halen devam etmektedir. Yapılmaması durumunda ilgili 2017 yılı için cezai yaptırımlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1. 2017 Yılında Uygulanacak Ceza Miktarı (TL)

Kanun Maddesinde Sözü Edilen Fiil	10 dan Az Çalışanı Olan İşyerleri		10-49 Çalışanı Olan İşyerleri			50+ Çalışanı Olan İşyerleri			TL
	Az Tehlikeli	Tehlikeli	Az Tehlikeli	Tehlikeli	Çok Tehlikeli	Az Tehlikeli	Tehlikeli	Çok Tehlikeli	
10/1 Risk değerlendirmesi yapmamak veya yaptırmamak.	4,055	5,068	6,082	4,055	6,082	8,110	6,082	8,110	12,165
b)10/4 Risklerin belirlenmesine yönelik gerekli kontrol, ölçüm, inceleme ve araştırmaları yapmamak	2,026	2,532	3,039	2,026	3,039	4,052	3,039	4,052	6,078

Kaynak: URL-1⁶

Risk Değerlendirme Ekibinin Oluşturulması

İSGRD Yönetmeliği'nin 6. Maddesi'nde bu ekibin kimlerden oluşacağı yer almaktadır. Buna göre;

- İşveren veya vekili
- İSG uzmanı ve işyeri hekimi
- Çalışan temsilcisi
- Destek elemanı

d)Çalışılan ortam ya da makine konusunda bilgi sahibi olan kimseler de bu ekibin içerisinde yer alabilmektedir.¹

Yasal olarak belirtilen bir husus da ekip çalışmasının koordinasyonunun işveren tarafından yürütüleceğidir. Eğer işveren bu koordinasyonu sağlayabilecek imkanda değilse ekip içerisinde seçeceği bir kişiyi de bu manada görevlendirebilme mümkündür.

Risk Değerlendirmesi Adımları

Risk değerlendirme çalışmaları beş adımda gerçekleştirilebilmektedir.

Tehlikelerin tanımlanması aşamasında, işyerini ve o işyerinde çalışanları içeriden veya dışarıdan hasara uğratma ihtimali olan durumlar tespit edilir. Risk değerlendirmesinin ilk ve en önemli olan bu aşamasında doğru tespitlerin yapılması işyerinde iş kazası yaşanma ve meslek hastalığına yakalanma ihtimalini en aza indirecektir.

Risklerin belirlenmesi ve analizinde, ilk aşamada tespit edilmiş olan tehlikeler ve bu tehlikelerin beraberinde getirdiği riskler her birinin üzerinde önemle durularak incelenir. Bu risklerden hangi grupların ne şekilde ve ne derecede etkileneceği tespit edilir.¹

Risk kontrol aşamasında ise, büyüklük ve önem derecesi göz önünde tutularak hazırlanan risklerin kontrolü için bir planlama yapılır. Planlama yapıldıktan sonra "Tehlikenin tamamen ortadan kaldırılması", "Tehlikenin ortadan kaldırılamadığı durumda daha az tehlikeli olan ile değiştirilmesi diğer bir deyişle ikame edilmesi" son olarak "Kaynağında risklerle mücadele edilmesi" şeklinde sıralanan risk kontrol adımları belirlenir. Karar verilen risk kontrol adımı uygulanır ve periyodik olarak denetimi yapılır.¹

Dokümantasyon aşamasında, risk değerlendirmesinde baştan sona yapılanlar ve alınan kararlar iş sağlığı ve güvenliği, uzmanınca her sayfası paraflanmak suretiyle işyeri bilgileri ve diğer tespiti yapılan tüm tehlike ve riskleri içerecek şekilde elektronik veya buna benzer bir ortamda saklanarak arşivlenir.¹

Risk değerlendirmesinin yenilenme aşamasında, o işyerime ait tehlike sınıfına bakılır. Eğer işyeri az tehlikeli bir sınıfta yer alıyorsa 6 yılda bir, tehlikeli sınıfta yer alıyorsa 4 yılda bir, çok tehlikeli sınıfta yer alıyorsa da 2 yılda bir yenilenmesi sağlanarak geçerliliğini koruması sağlanır.¹

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın modeli: Çalışmada betimsel (durum belirleyici) araştırma modelinden yararlanılmıştır. Betimleyici araştırma modeli, belirli bir konu ya da sorunla ilgili durumu, değişkenleri ve değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir.⁵

Ayrıca bu tür çalışmalarda belirlenen bir durumu etraflıca incelemek için olaylar arasındaki ilişkiler ve belirli standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapılır.⁴ Araştırmada bu model çerçevesinde;

işverenlerin risk değerlendirme çalışmaları karşısındaki bilgileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Gümüşhane il merkezinde faaliyet gösteren işletmelerden basit rastgele örneklem yoluyla belirlenen az tehlikeli, tehlikeli ve çok tehlikeli statüde yer alan 105 işletmenin işvereni oluşturmaktadır.

Araştırmanın veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket soruları araştırmacılar tarafından çeşitli sektörlerde yaşanan genel sorunların detaylı incelenmesiyle hazırlanmıştır. Soru

formlarında demografik özelliklere ilişkin veriler kategori halinde hazırlanan sorulardan elde edilmiştir. İşverenlerin risk değerlendirme konusunda bilgilerinin analiz edildiği yer aldığı soru şebeke halinde hazırlanırken diğer sorular iki kategorili ve evet hayır seçenekleri içeren sorulardan oluşmaktadır. Veriler tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılarak analiz edilmiştir.

Soru formunda, işverenlere altısı sosyo demografik olmak üzere toplam on beş soru yöneltilmiştir. Bu sorularda işverenlerin öncelikle kendi işyerlerinde bulunan mevcut riskleri tespiti, risk analizi yapma veya yaptırma durumları, risk değerlendirmesi yapılan işyerleri için işverenler ve uzman arasındaki bilgi paylaşımı, işveren tarafından yapılan analizlerin ne derecede önemsendiği,

işverenlerin risk değerlendirme konusundaki genel bilgi birikimi son olarak iş sağlığı ve güvenliğine yönelik temel eğitim alıp almadıkları konuları analiz edilmiştir.

Araştırmacılar risk değerlendirme ekibi, risk değerlendirmesinin periyodik yenilenme süresi, olağan yenilenme süresinin dışındaki haller, termin tarihi, cezai yaptırımlar ve gerekli dokümantasyon gibi risk değerlendirmesinin temelinin oluşturduğu altı ana başlıkta toplanan soruları işverenlere yöneltmişlerdir. Bu sorulardan en az üçüne doyurucu cevap verebilen işverenleri bilgisi var diğerlerini bilgisi yok varsayılarak veriler oluşturulmuş ve analiz edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Materyal ve Metot bölümünde belirtilen işverenlere yöneltilmiş altı sosyo-demografik sorulardan elde edilen verilerin analizi aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcıların %88,6’sı erkek, %11,4’ü kadın işverenlerden oluşmaktadır. Yaş dağılımları 18-24 arası %6,7, 25-30 yaş arası %22,9, 31-40 arası yaş 26,7, 41-50 yaş arası %22,9, 50 ve üzeri yaş arasının dağılımı ise %21’dir.

Katılımcıların %76,2’si lise ve üzeri eğitime sahiptir. Örneklemin yaş dağılımı ise homojen bir dağılım göstermektedir. İşverenlerin deneyim yüzdelerine bakıldığında 0-3 yıl arası %9,5, 3 (3yıl dahil)-5 yıl arası %6,7, 6-10 yıl arası %14,3, 10 yıl ve üzeri %69,5’dir. Yüzdeler göstermiştir ki ankete katılan işverenlerin büyük bir çoğunluğu 10 yıl ve üzeri deneyime sahiptir.

Tablo 2. Demografik Veriler

Değişkenler	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	93	88,6
Kadın	12	11,4
Toplam	105	100,0
Yaş		
18-24	7	6,7
25-30	24	22,9
31-40	28	26,7
41-50	24	22,9
50 ve üzeri	22	21,0
Toplam	105	100,0
Eğitim		
İlkokul-Ortaokul	25	23,8
Lise	45	42,9
Yüksekokul-Üni.	33	31,4
Lisansüstü	2	1,9
Toplam	105	100,0
Deneyim		
0-3 yıl	10	9,5
3-5 yıl	7	6,7
6-10 yıl	15	14,3
10 yıl ve üzeri	73	69,5
Toplam	105	100,0

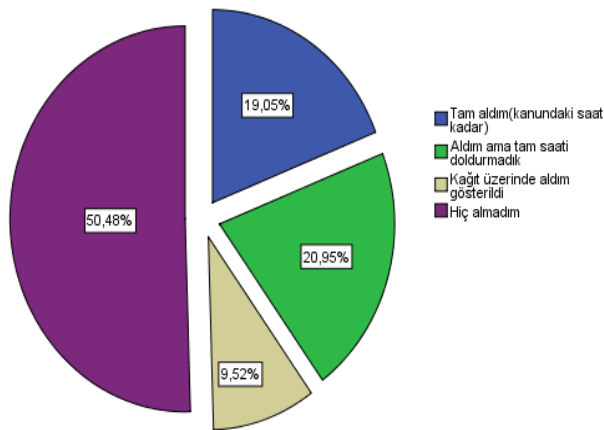
Tablo 3’e göre işverenlerin %75,2’sinin tehlike sınıfı doğru olarak ifade ettikleri %24,8’inin işyeri tehlike sınıfını bilmediği araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Buna

göre; işyerleri %31,4'ü az tehlikeli, %27,6'sı tehlikeli, %16,2'si çok tehlikelidir. Ayrıca işyerlerinde 10 çalışana kadar olan işyerinin yüzdelikleri sırasıyla 1-10 arası %82,9, 11-50 arası %11,4, 50 ve üzeri %5,7'dir.

Tablo 3. İşyerine İlişkin Özellikler

Değişkenler	Sayı	%
İşyeri Tehlike Sınıfı		
Az Tehlikeli	33	31,4
Tehlikeli	29	27,6
Çok Tehlikeli	17	16,2
Tehlike sınıfını bilmiyorum	26	24,8
Toplam	105	100,0
Çalışan Sayısı		
1-10	87	82,9
11-49	12	11,4
50 ve üzeri	6	5,7
Toplam	105	100,0

Katılımcılar, “İş sağlığı ve güvenliği temel eğitimini aldınız mı?” sorusunu %19'u tam aldım, %21'i aldım ama tam saati doldurmadık, %9,5'i kâğıt üzerinde aldım gösterildi, %50,5'i ise hiç almamış şeklinde yanıtlamıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Katılımcıların İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Temel Eğitim Alma Durumu

Bu durum tehlike sınıfı fark etmeksizin işverenlerin büyük bir çoğunluğunun temel eğitimi hiç almadığı belirli bir kısmının da kâğıt üzerinde aldıkları savını kanıtlamaktadır.

Tablo 4. İşverenlerin İşyerlerindeki Riskleri Fark Etme Durumu

Değişkenler	Sayı	%
Evet	55	52,4
Hayır	50	47,6
Toplam	105	100,0

“İşyerinizde sizin fark ettiğiniz riskler var mı?” sorusunu işverenlerin %52,4'ü Evet şeklinde cevaplarırken %47,6'sı Hayır yanıtını vermiştir.

Tablo 5. İşyerlerinde Risk Değerlendirmesi Yapılma ve Yapılmama Durumu.

Değişkenler	Sayı	%
Evet	54	51,4
Hayır	51	48,6
Toplam	105	100,0

İşverenlere “İşyeriniz için risk değerlendirmesi yapıldı mı?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşme yapılan işyerlerinin %51,4'ünde risk değerlendirmesi yapılmazken, %48,6'sında risk değerlendirmesi yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 6. İşverenlerin “Kendilerinin” Risk Değerlendirme Bilgisine İlişkin Değerler

Değişkenler	Sayı	%
Hiç bilmiyorum	44	41,9
Az biliyorum	38	36,2
Biliyorum	23	21,9
Toplam	105	100,0

“Risk değerlendirmesi konusunda siz kendi bilgi düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklinde bir anket sorusu yöneltilmiştir. İşverenlere risk değerlendirmesi ile ilgili araştırmacıların hazırladığı sorular yöneltilmeden önce kendilerini değerlendirmesi istenmiştir. Bu şekilde bir sorunun yöneltilmesindeki amaç özellikle risk değerlendirmesini biliyorum şeklinde cevap veren katılımcıların gerçekten risk değerlendirmesi konusunda bilgi sahibi olup olmadığını anlaşılmasıdır. Bu bağlamda alınan yanıtlar şu şekildedir: Hiç bilmiyorum %41,9, az biliyorum %36,2, biliyorum %21,9'dur.

Tablo 7. Uzmanlar Tarafından Risk Değerlendirmesinin İşverene Anlatılma Durumu

Değişkenler	Sayı	%
Evet uzman gelip riskleri üstünkörü anlattı	38	36,2
Evet uzman gelip tüm riskleri detaylı anlattı	16	15,2
Hiç yapılmadı	51	48,6
Toplam	105	100,0

“Risk değerlendirmesi yapıldıktan sonra uzman tarafından size yapılan risk değerlendirmesi açıklandı mı sorusuna %36,2 işveren “Evet uzman gelip riskleri üstünkörü anlattı” %15,2 işveren “Evet uzman gelip tüm riskleri detaylı anlattı”, %48,6’sı da risk değerlendirmesi hiç yapılmadığı yönünde bilgi vermiştir.

Tablo 8. İşverenlerin Risk Değerlendirmesi Konusunda Bilgileri

Değişkenler	Sayı	%
Bilgisi var	16	15,2
Bilgisi yok	89	84,8
Toplam	105	100,0

Tablo 8’de “Materyal ve Metot” kısmında açıklaması verilen soruya ait bulgular yer almaktadır. Buna göre; işverenlerin %15,2’sinin risk değerlendirmesi konusunda bilgisinin var olduğu, %84,8’nin risk

değerlendirmesi konusunda bilgisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 9. Ölümlü İş Kazası Oranları

Değişkenler	Sayı	%
Evet	17	16,2
Hayır	88	83,8
Toplam	105	100,0

Katılımcılara “İşyerinde son 5 yılda yaralı veya ölümlü iş kazası meydana geldi mi?” şeklinde bir soru yönelmiştir. %16,2 işyerinde son beş yıl içerisinde yaralı veya ölümlü iş kazası meydana geldiğini belirtirken %83,8’unda yaralı veya ölümlü iş kazası meydana gelmediğini belirtmiştir.

Tablo10. Resmi Kayıtlara Geçmeyen İş Kazası Oranları

Değişkenler	Sayı	%
1-5	65	61,9
5’ten fazla	30	28,6
Hiç gelmedi	10	9,5
Toplam	105	100,0

Katılımcılara “İşyerinde son 5 yılda yaralı veya ölümlü iş kazası meydana geldi mi?” İşyerinizde kayda geçmeyen küçük çaplı kazalar meydana geldi mi? Sorusuna verilen yanıtlar 1-5 %61,9, 5’ten fazla %28,6, Hiç gelmedi %9,5 şeklindedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

28512 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği’nde risk değerlendirmesi işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmalar olarak tanımlanmıştır. Tanımdan da açıkça anlaşılacağı gibi risk değerlendirmesinde asıl amaç mevcut risklerin önceden belirlenerek gerekli tedbirlerin alınması ve bu sayede iş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesidir. Dolayısıyla işverenlerin kendi işyerleri için

mevcut risk ve tehlikeleri ortadan kaldıracak verim ve kaliteyi artıracak risk analizlerini kanuni bir zorunluluk olmadan da yaptırmaları gerekirken yapılan çalışmada %48,6 gibi yüksek bir kesimin henüz risk değerlendirmesi yaptırmadığı ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın devamında yer alan bulgularla da destekleneceği gibi yalnızca bu sonuç bile işverenlerin risk değerlendirme konusuna gerekli hassasiyeti göstermediğini ortaya koymaktadır. Kaldı ki bir işyeri için risk değerlendirmesi yapmak veya yaptırmak 29.12.2012 tarihi itibarıyla tehlike sınıfına bakılmaksızın istisnalar hariç tüm işyerleri için zorunlu hale gelmiştir. 1.7.2020 tarihine

yapılan erteleme işyerlerinde iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi görevlendirme zorunluluğunu ifade eden 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 6. ve 7. Maddesi'ni kapsamaktadır. 5. maddede belirtilen risk değerlendirmesi ile ilgili yükümlülükler bu kapsama girmemektedir. Bu konuda işverenlerin yanlış algısını düzeltmek için iş sağlığı ve güvenliği temel eğitimlerinde bu konuya ayrıca değinilmesinin yararlı olacağı araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Bu yanlış algının ortaya çıkmasında işverenlerin risk değerlendirmesinin yapılmaması durumunda cezai yaptırımları bilmemesi ve denetimlerin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Üstelik işveren iş sağlığı ve güvenliği kurullarına ilişkin yönetmelikle hem iş güvenliği hem de iş yerine ilişkin riskler hakkında eğitimleri almak zorundadırlar.¹⁰ buna karşın bu bilgileri bilmemeleri verilen eğitimlerin yetersizliğinin bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Çalışmanın devamında işverenlerin kendi işyerlerinde mevcut riskleri fark etmeleri irdelenmiş ve %47,6'sının mevcut riskleri fark etmediği görülmüştür.

Risk değerlendirmesi yapılan işyerlerinde uzmanların yapılan analizleri işverenle detaylı olarak paylaşmadığı çalışmada yer alan önemli bulgulardandır. Analizler göstermiştir ki yalnızca %15,2 işveren uzmanla risk analizini incelemektedir. Oysa iş güvenliği alanında yapılan düzenlemelerin uygulanabilirliğinde işverenin yaklaşımının ve yönetimle iş güvenliği uzmanları arasında işbirliğinin etkili, faktörler olduğu bilinmektedir.⁹ Hâlbuki belirlenen risklerin ortadan kaldırılmasındaki en önemli adımı işverenin atacağı ve risk değerlendirmesinin uzman ile işverenin ortak sorumluluğunda olduğu, uzman çalıştırmanın işverenin yükümlüğünü ortadan kaldırmadığı bir gerçektir.³ Buradaki eksikliğin nedeni işverenlerin yapılan analizleri inceleyecek kadar risk değerlendirme konusunda genel bilgilere hâkim olmamasıdır. Yapılan analizler bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Buna karşın işverenlerin bu konularda yeterli düzeyde bilgilerinin olmaması bu sorunların en önemli kaynağı olarak gösterilebilir. Araştırmacılar risk değerlendirme ekibi, risk

değerlendirmesinin periyodik yenilenme süresi, olağan yenilenme süresinin dışındaki haller, termin tarihi, cezai yaptırımlar ve gerekli dokümantasyon gibi risk değerlendirmesinin temelini oluşturan altı ana başlıkta toplanan soruları işverenlere yöneltilmişlerdir. Bu sorulardan en az üçüne doyurucu cevap verebilen işverenleri bilgisi var diğerlerini bilgisi yok varsayılarak veriler oluşturulmuş ve analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde %84,8'inin yeterli bilgisinin olmadığı görülmüştür. Ayrıca sorular ayrıntılı irdelendiğinde %49,52 gibi yüksek bir çoğunluğun sorulan altı kısımdan hiçbirini cevaplayamadığı %21,90'ının birini %13,3'ünün ikisini, %10,48'inin üçünü, %3,81'inin dördünü, %0,95'inin altısını cevaplayabildiği açığa çıkmıştır.

Herhangi bir konuda inceleme yapmak için en azından genel bilgilere hakim olma gerekliliği düşünüldüğünde buradaki asıl sebep ortaya çıkmaktadır. Bu durum iş güvenliği kültürü eksikliği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kültürün benimsenmesi için öncelikle işverenden başlanarak eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.⁷ Buradaki bilgi eksikliğinin giderilmesinde başta temel eğitimlerde konuyla ilgili detaylı bilgiye yer verilmesi olmak üzere, İş Sağlığı ve Güvenliği kültürünü yaygınlaştıracak her türlü çalışmanın (hazırlanan broşürler, projeler, bilgilendirme toplantıları, farkındalık seminerleri) katkısı olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak risk analizlerinin işveren bakış açısıyla değerlendirildiği bu çalışmada yapılan analizler işverenlerin konuyla ilgili bilgi eksikliklerini ve iş sağlığı ve güvenliği kültürünü henüz kazanamamış olduklarını açıkça ortaya sermiştir. Ancak unutulmamalıdır ki bir işletmede oluşturulacak güvenlik kültüründe yönetimin ve yönetici kademesindekilerin tutumu oldukça etkilidir.⁸

Bu eksikliklerin ortadan kaldırılması için eğitime yönelik gerekli çalışmaların yoğunlaştırılması, bakanlıkça denetimlerin daha sık hale getirilmesi, uygulanan cezai yaptırımların artırılması ve en önemlisi iş sağlığı ve güvenliği kültürünün toplumda

yaygınlaştırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Gerekli tedbirlerin alınarak risklerin ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi amacıyla hazırlanan risk değerlendirmelerinin yapılmaması veya işveren tarafından gerekli önemin verilmemesi durumunda yapılan analizlerin kâğıt üzerinde kalacağı ve asıl hedefine ulaşamayacağı açıktır.

KAYNAKLAR

1. T.C. İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği, 29.12.2012 Resmi Gazete Sayısı: 28512. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.16925&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch>.
2. European Comission, Brussel (1996). Health and Safety, Guidance on Risk Assessment at Work. <https://osha.europa.eu/en/topics/riskassessment/guidance.pdf> Erişim Tarihi: 24.12.2018.
3. Akpınar, T. Çakmakkaya B.Y. (2014). "İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İşverenlerin Risk Değerlendirme Yükümlülüğü". Çalışma ve Toplum. 2014/1.
4. Çepni, S. (2007). "Araştırma ve Proje çalışmalarına Giriş" Genişletilmiş 3. Baskı. Trabzon Celepler Maatbacılık.
5. Kurtuluş, K. (1998). Pazarlama Araştırmaları. 6. Baskı. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
6. URL-1: "42017 İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Para Cezaları". Erişim Tarihi: 10.12.2017 https://www.csgb.gov.tr/media/3997/ipc_2017.xls
7. Tüzüner V. L. Özasan B. Ö. (2011), Hastanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 40 (2), 138-154.
8. T. Demirbilek, (2008). İşletmelerde İş Güvenliği Kültürünün Geliştirilmesi. Çalışma Ortamı. Ocak-Şubat, 5-7.
9. Kılıks, İ. ve Seçil D. (2012). İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Verme Yükümlülüğü Üzerine Bir İnceleme, Çalışma İlişkileri Dergisi (Journal of Labour Relations). 3 (1), 23-47.
10. Akın, L. (2005). İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşyerinin Örgütlenmesi, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 54 (1), 1-60.